

Sprawozdanie z Hawaii International Conference on Art & Humanities, Honolulu 10-14. 01. 2008 r.

W dniach od 10 do 14 stycznia 2008 roku w Honolulu na Hawajach odbyła się szóstą międzynarodową konferencją poświęconą sztuce i naukom humanistycznym (*Sixth Annual Hawaii International Conference on Arts & Humanities*)¹, zorganizowana przez Hawaii International Conferences. Celem konferencji była wymiana doświadczeń i wyników badań przedstawicieli wielu dziedzin nauk humanistycznych związanych ze sztuką. Interdyscyplinarne charakter konferencji wzbogacał udział prelegentów reprezentujących różne kultury i regiony świata. W konferencji wzięło udział około 1100 uczestników z ponad 40 krajów, w tym najwięcej naukowców reprezentowało uniwersytety amerykańskie.

Sesja plenarna odbyła się w sobotę, 12.01.08, a przewodniczył jej prof. Andrew B. Schoedinger z Boise State University w Idaho z wykładem *Utraczone wartości i etniczny naturalizm*. Obrady toczyły się w mniejszych grupach, podzielonych na sekcje tematyczne, m.in. antropologia, architektura, badania interdyscyplinarne, filozofia, film, historia, historia sztuki, studia amerykańskie, studia genderowe, taniec, teatr, religia. Konferencji towarzyszyły sesje posterowe, prezentujące około 200 tematów badawczych w formie prezentacji plakatowych, organizowane popołudniami w każdy dzień obrad.

Tematy dotyczące historii sztuki można było znaleźć w każdej z sekcji. W panelu dotyczącym architektury przedstawiono referaty związane z zagadnieniami stylowymi i problematyką regionalizmu.

Szerokie spektrum prezentowanych tematów obejmowało zagadnienia architektury od prehistorycznej po współczesną, choć większość dotyczyła tego ostatniego okresu. Wiele wystąpień poświęconych było sztuce islamu. Tej problematyki dotyczyły referaty: *Motywy dekoracyjne w sztuce Islamu*, przygotowany przez prof. Ahadollaha A'zamiego i Ramina Azarpoura z Islamic Azad University of Tabriz w Iranie oraz *Architektura seldżucka w Iranie: charakterystyka i osiągnięcia*, wygłoszony przez dra Mohammada Gharipoura z Georgia Institute of Technology. Regionalne wątki podjął prof. Christopher Yip z University of California w wystąpieniu *Granice ponadnarodowe w badaniach azjatyckiej historii architektury i urbanistyki*. Licznie reprezentowana grupa chińskich uczonych przedstawiła najnowsze badania w dziedzinie architektury (m.in. *Architektura Pekinu*, prezentacja dr Longjuan He i Lihua Zhao z Beijing Normal University w Chinach i University of New South Wales w Australii). Kilka referatów dotyczyło sztuki w Indiach, m.in. referat dr Jagdish J. Chajda z University of Central Florida *Mahishasuramardini Kati-ghati Grota Mandir: granitowa sztuka w Mamallapuram*. Początki architektury krajów Ameryki Południowej zostały omówione w wystąpieniu dr Maline Werness z University of Texas w Austin, *Tajemnicze miejsca. Architektura Majów na płw. Jukatan*. Badaczka wskazała cechy charakterystyczne architektury Majów, w tym typy budowli sakralnych, architektoniczne elementy

¹ Obszerne informacje o konferencji dostępne na stronie internetowej www.hichumanities.org/program_artshumanities wraz z materiałami z poprzednich konferencji.

dekoracyjne, omówiła ich funkcje, na wybranych przykładach zaprezentowała również hipotetyczne rekonstrukcje. Zastrzegła jednak, że sztuka Majów była bardzo zróżnicowana geograficznie i każdy region wykazywał pewną odrębność m.in.: w zakresie form architektury czy stosowanych materiałów. Dr Werness podkreśliła, że prowadzone przez nią prace są szczególnie trudne, a wyniki obarczone błędem, ze względu na wielowiekowe nawarstwienia reliktyw budowli na badanym obszarze. Podkreśliła, że obraz sztuki i kultury Majów jest nieustannie wzbogacany i uzupełniany o wyniki badań nowych stanowisk archeologicznych. Z kolei najnowsze osiągnięcia architektów w Brazylii zaprezentował prof. Daniel Abreu e Lima z Victoria University of Wellington w Nowej Zelandii, w referacie *Kiedy architektura zmienia świat*. Początkom architektury w Afryce poświęcony był esej dr Sharon Pruitt z East Carolina University w Greenville, *Konstrukcyjne cuda: kulturowa różnorodność w średnio-wiecznej architekturze Afryki*. Rozważania na temat form architektonicznych dotyczyły nawet tak kontrowersyjnych tematów jak utopijska architektura socrealistyczna. Wystąpienie prof. Attili Lawrence'a z University of Nevada, *Wytrzymały socjalizm – era architektonicznych reliktyw: utopijskie wizje i rzeczywistość*, zakończyła konkluzja o „nieśmiertelności” reliktyw komunizmu i braku jakichkolwiek możliwości przekształceń i rewitalizacji betonowych blokowisk, które w krajach postkomunistycznych zde-wastowały krajobraz miejski.

Amerykańskie referaty poświęcone były przede wszystkim dziełom prekursorów modernizmu. Twórczości Franka Lloyd Wrighta dotyczył referat dra Daniela Naegele z Iowa State University (*Dom Franka Lloyd Wright'a, na który można sobie pozwolić, i anonimowa parcela budowlana*) oraz esej dra Michaela Charney'a z Kansas State University, pt. *Architekt, uczeń, jego żona i jej matka, czyli podążając szlakiem prawdziwej historii z Kansas*. Ten ostatni odnosił się nie tylko do osobistych i artystycznych relacji między Frankiem Lloydem Wrightem, jego uczniem Edgarem Taflem i żoną tego ostatniego, Lucillą, ale do zmian w gustach i upodobaniach Amerykanów, które doprowadziły do zerwania z historyzmem w architekturze i narodzin modernizmu. Dr Michael Charney Wayne przypomniał wykład Wrighta ogłoszony w Kansas State College, przyje-

ty entuzjastycznie przez studentów, w którym prelegent, wskazując brzydotę architektury Manhattanu, postulował zerwanie z tradycyjnymi formami architektonicznymi i zmiany w kształceniu przyszłych architektów. Interpretacje architektury Le Corbusiera (*Le Corbusier i walka między chłodem i ciepłem*) i współczesnego architekta hiszpańskiego Calatravy (*Ciężar i lekkość w architekturze Santiago Calatravy*) przedstawił dr Daniel Laurin z City University of New York. Szeroko prezentowane były zagadnienia dotyczące architektury krajobrazu i planowania przestrzennego (m.in. referat prof. Jonathana Ochshorna z Cornell University w Ithaca).

W sekcjach architektura i historia sztuki przedstawiono też problemy dotyczące rewitalizacji miejsc i budowli zabytkowych. Referat dr Cheng-Yan Changa i Chao-Ching Fu (National Cheng Kung University, Tajwan) dotyczył koncepcji rewitalizacji jednej z najstarszych buddyjskiej świątyń na Tajwanie, Ju-Shi, w związku z narastającymi potrzebami wierznych oraz możliwości jej wspólnego wykorzystania przez wielokulturową społeczność (*W poszukiwaniu przestrzeni wspólnej: codzienność, mniszki i Budda*). Autorka niniejszego sprawozdania wygłosiła referat o rewitalizacji przestrzeni publicznych i obiektów zabytkowych w Polsce. O hybrydach modernizmu i poszukiwaniu wzorów (zachodnioeuropejskich i rodzimych) dla XX-wiecznych parków zakładanych w średnich miastach chińskich traktował referat dr Mary G. Padua (University of Florida). Badaczka omówiła proces modernizacji parków miejskich w kontekście przemian społecznych zachodzących w Chinach. Problemami rewitalizacji i przekształceń tradycyjnej przestrzeni rynkowej zajął się prof. Thomas Rochon (New York Institute of Technology). Ciekawe wyniki badań wielokulturowego dziedzictwa przedstawił w swoim referacie dr Chang Tsani-Chuan z Taiwan University of Technology, wskazując przykłady zabytkowych budowli o funkcjach mieszkalno-rezydencjonalnych na Tajwanie. Podkreślił przy tym udział właścicieli w powstaniu budowli: od fazy przygotowania planu, poszukiwania źródeł inspiracji, po wybór architekta czy nawet materiału. Jednocześnie właśnie te prywatne siedziby wpłynęły w dużej mierze na rozwój architektury na Tajwanie, ujawniały wielokulturowe inspiracje związane z pochodzeniem samych właścicieli. Zagadnienia rewitalizacji i rewitalizacji miały też wymiar kultu-

rowy, w odniesieniu do kultury afrykańskiej prezentował je dr William Kwetana. Amerykańscy badacze w swoich wystąpieniach wielokrotnie postulowali konieczność udziału społeczności lokalnej w procesie rewitalizacji i planowania przestrzennego (referat dra Mohda Yazida z Newcastle University, *Uczestnictwo społeczności w planowaniu rewitalizacji*).

W trakcie debaty poruszano też kwestie ekologii (*Ekologia sztuki: tradycje i trendy* dr June Julian, University of the Arts, Philadelphia; *Sztuka i ekologia w dorzeczu Amazonki*, Federico Londono, Universidad Nacional de Columbia). Postulowano konieczność wprowadzania zieleni w architekturze w trosce o redukcję zanieczyszczenia środowiska (*Zazielenienie betonu – redukcja zanieczyszczeń przez wprowadzanie projektów zrównoważonych dla środowiska; Strukturalny bambus – nowa stal?*, obydwa referaty prof. Melindy La Grace z Southern Illinois University). Kwestia zrównoważonej architektury miejskiej i planowania przestrzennego przyjaznego naturalnemu środowisku została poruszona w wystąpieniu dra Kevina Nute z University of Oregon. Światowe dążenia do wprowadzania ekologicznej sztuki powróciły jako postulat w referacie dra Eugene L. Arvy z University of Miami. Badacz podkreślał konieczność wprowadzenia budownictwa mieszkalnego przyjaznego środowisku naturalnemu, które nie eksploatuje surowców naturalnych, a wykorzystuje naturalne siły przyrody (*Sustainable Civic Art*). W sesji posterowej dr Mirela Newman z Southern Connecticut State University przedstawiła wyniki komparatystycznych badań związków pomiędzy planowaniem przestrzennym a poziomem życia na przykładzie małego miasta Amherst w Massachusetts. O tradycjach i kierunkach rozwoju sztuki ogrodnictwa traktował esej dra Pablo Domigueza z Universidad Autonoma de Madrid.

Przedmiotem zainteresowania wielu badaczy było dziedzictwo kulturowe różnych cywilizacji. Wystąpienie prof. Phalandwy Abrahama Mulaudzi z University of South Africa dotyczyło wizji afrykańskiego świata kultury w nowym kontekście współczesnej sztuki Południowej Afryki. Zagrożeń i instrumentalizacji badań nad dziedzictwem kulturowym, głównie prehistorycznym, dotyczył referat *Dziedzictwo kulturowe, nacjonalizm i rynek sztuki* Michaela R. Martina z University of Hong Kong. W walce z tymi zagrożeniami badacz podkreślał rolę pla-

cówek muzealnych, etyki i motywacji prywatnych kolekcjonerów, a także konieczność kontrolowania handlu dziełami sztuki.

W ramach panelu poświęconego historii sztuki omawiano przede wszystkim tematy dotyczące malarstwa. Wiele z nich prezentowało wyniki badań ikonograficznych. Referat prof. Punam Madhok z East Carolina University poświęcony był przenikaniu wzorów ikonograficznych o proveniencji chrześcijańskiej do sztuki Islamu dzięki przekazom graficznym i działalności misyjnej jezuitów (*Chrześcijańsko-islamskie związki i sztuka dworu Mughal*). Prof. Malia Cerrano z Grossmont College poszukiwała przykładów obrazowania ceremonii *sati* w kolonialnych Indiach w dziełach malarskich artystów europejskich, powstałych w latach 1771-1831. Dr Chan Lai Pik z Chinese University of Hong Kong analizowała motywy dekoracyjne z okresu Zhou, poszukując dla nich wzorów formalnych oraz wyjaśnienia ich symbolicznego znaczenia. Z kolei dr Jennifer L. Hanuschak z Youngstown State University, w referacie *Ikonografia Iwana Groźnego w stalinowskim Związku Radzieckim*, podkreśliła fakt przejmowania i wykorzystywania wzorów ikonograficznych w celach propagandowych. Propaganda stalinowska nie tylko nawiązywała do historycznych wizerunków Iwana IV Groźnego, ale równocześnie świadomie współtworzyła aparat gloryfikujący cara, wykorzystując wszystkie dziedziny sztuk (w tym także teatr, balet, film), budując paralelę pomiędzy carskimi rządami i stalinowskimi. Przedstawiono także wyniki badań nad symboliką architektury na przykładzie analizy rzutu i form architektonicznych pałacu Dioklecjana w Splicie w Chorwacji w świetle niedawnych odkryć archeologicznych (referat prof. Loredany Kun z York University w Toronto). Badania ikonograficzne związane z malarstwem znalazły się również w orbicie zainteresowania studiów genderowych. Dr Gail Landberg z Western Michigan University dokonała w swoim referacie porównania przedstawień kowbojek i kowbojów (*Cowgirls and Cowboys*) w malarstwie amerykańskim.

Interdyscyplinarny charakter konferencji znalazł odbicie w referatach dotyczących przenikania się sztuk. W swoim wystąpieniu dr Alison Halasz z Rhodes College poruszyła kwestie zależności malarstwa i literatury w twórczości pisarza, poety i malarza Henriego Michaux'a (*Badanie języka poprzez*

sztuki przedstawiające: *Hanri Michaux'a Un poule ou una ville* (1926)). Interesujące okazały się próby interpretacji malarstwa Michaux'a jako wynikające z chęci przełamania barier i ograniczeń samego języka. Źródłem inspiracji dla poczynań malarskich francuskiego artysty była twórczość surrealistów, przede wszystkim Giorgio de Chirico, Maxa Ernsta, Paula Klee i Salvadore Dalego. Z kolei podobieństwom w przedstawieniach malarskich i sztukach teatralnych, na przykładzie analizy dzieł Edgara Degasa i sztuk Augusta Stirndberga, poświęcony był esej prof. Iris Hsin-Chuna Tuan z National Chiao Tung University na Tajwanie. Inspiracje malarskie w muzyce stanowiły przedmiot rozważań dra Lingfunga Chana z University of Florida, dokonującego analizy wpływów malarstwa Francisco Goyi na operę Enrique Grandosa *Goyescas*. Retoryce i malarstwu w „A La Recherche du Temps Perdu” Prousta poświęcona była praca dra Danièla Rodamara z American University w Massachusetts. Elementy wzajemnych relacji psychoanalizy i malarstwa w twórczości Goyi i Zygmunta Freuda stanowiły przedmiot badań prof. Fabiána Pablo Cerejido z University of California w San Diego (*W czasie rzeczywistym, Goya i Freud*). Zaprezentowano również interpretacje poszczególnych dzieł malarskich, jak np. analizę *La Nègresse* z Santo Domingo François Maléparta Beaucourta w referacie dra Terrego Provosta z Concordia University w Montrealu. Niewolnica i zarazem kochanka malarza, Marie Thérèse Zémire, pochodząca z francuskich Karaibów, stała się postacią ikoniczną malarstwa kanadyjskiego okresu kolonializmu. Omówiono obrazowanie nowo odkrytych kontynentów w malarstwie, przedstawiając zarówno wyniki badań ikonograficznych, jak i formalnych. Tej tematyki dotyczył m.in. referat dra Gaya Sweely'a z Eastern Kentucky University, *Obrazując Nowy Łąd. Australia*. Badacz omówił przedstawiania kontynentu od wczesnych przekazów znanych tylko ze źródeł kartograficznych, przez XIX-wieczne, związane z rozwojem malarstwa pejzażowego, XX-wieczne – identyfikujące rodzimy krajobraz jako element australijskiej narodowości, aż po czasy współczesne. Jeden z ciekawszych sposobów interpretacji

dzieł sztuki zaproponowała szkoła estetycznego realizmu². W swoich założeniach odwołuje się ona do postulatów poety i krytyka litewskiego pochodzenia Eli Siegela (1902-1978) i bardzo subiektywnego podejścia do analizy dzieł sztuki³. Zaproponowany model badań opiera się na poszukiwaniu w dziele sztuki równowagi przeciwnych pojęć: 1. swobody i porządku, 2. podobieństw i różnic, 3. jedności i wielości, 4. cech bezosobowych i indywidualnych, 5. cech uniwersalnych i jednostkowych, 6. logiki i emocji, 7. prostoty i złożoności, 8. kontynuacji i braku kontynuacji, 9. głębi i powierzchni, 10. spoczynku i energii, 11. ciężaru i lekkości, 12. linii i koloru, 13. jasności i ciemności, 14. wdzięku i powagi, 15. realizmu i wyobraźni. W pewien sposób przypominają one zestaw pojęć Wölflinowskich, które jednak badacz wprowadził w innym kontekście, jako pomocne w definiowaniu i rozróżnianiu renesansu i baroku. Według powyższych wytycznych architekt Dale Laurin dokonał analizy dzieł Le Corbusiera i Santiago Calatravy we wspomnianych już dwóch referatach, a Barbara Buehler – dzieła malarskiego, „Le Grenouillere” Claude Moneta.

Przedstawiono także wyniki badań w mniej znanych dziedzinach, jak odkrywanie sztuki origami (prezentacja dr Jeanie Meyer, State University of New York) czy historia sztuki Mecco (autoreferat dra Hugo R. Millera). Ta ostatnia jest jednym z młodych fenomenów malarstwa, usytuowanego na pograniczu sztuki współczesnej, malarstwa abstrakcyjnego, modernistycznego i secesji. Jej powstanie datuje się na 1991 rok i łączy z twórczością amerykańskiego artysty, malarza i fotografa, Huguexa, który w poszukiwaniu swoich malarskich inspiracji zwrócił się ku motywom hieroglificznym i tradycjom malarstwa akwarelowego. Ten ostatni referat należy w pewnej mierze do badań poświęconych zagadnieniom ideograficznym, w kontekście ich związków ze sztuką. Dr David W. Seaman z Georgia Southern University omówił języki azjatyckie jako źródło inspiracji dla artystycznej awangardy początku XX wieku, nawiązując do postulatu Guillaume Apollinara, mówiącego o konieczności zmiany sposobu myślenia z analityczno-dyskursywnego na syntetyczno-ideo-

² Więcej informacji o szkole estetycznego realizmu znaleźć można na stronie internetowej www.AestheticRealism.org w dziale dotyczącym historii sztuki.

³ Podstawową zasadą estetycznego realizmu jest zasada, że „świat, sztuka i człowiek wyjaśniają się przez siebie same: każdy jest w estetycznej jedności złożony z opozycyjnych elementów” (por. E. Siegel, *Self and Word: An Explanation of Esthetic Realism*, New York 1981).

graficzny. Wykład swój zilustrował zastosowaniem ideogramu w sztuce od okresu dadaizmu, futuryzmu i surrealizmu, po czasy współczesne (*Azjatyckie znaki literowe i awangarda*).

Zagadnienie roli technik multimedialnych i digitalnych w historii sztuki podejmowano w wielu wystąpieniach, m.in. *Digitalna historia sztuki: dziesięcioletnia retrospektywa* referat prof. Raymonda P. Kirscha i Margaret M. McCoe (La Salle University, Philadelphia), *Tradycyjne malarstwo i teoria w erze digitalnej* esej dra Jorge Beniteza z Virginia Commonwealth University, *Elektroniczna praca w studio projektowym* prezentacja dra Andrew Brody (Endicott College, Beverly), *Wirtualne odtwarzanie i trójwymiarowe kopie dzieł sztuki* praca dra Denisa Gadbois, (University of Calgary w Kanadzie). Referowano także wyniki badań w zastosowaniu technik digitalnych w promowaniu regionalnych zjawisk w sztuce (przede wszystkim w architekturze, wystąpienie prof. Briana Taggart, University of Auckland, Nowa Zealandia).

Podnoszono kwestie metodologiczne, zagadnienia krytyki sztuki (*Intencje, zaprzeczenie i sztuka dla sztuki: Prawa Platona o krytyce sztuki* referat prof. Eugenio Beniteza, University of Sydney) oraz estetyczno-filozoficzne (m.in. w referacie *Antynomia smaku jako rozwiązanie problemu estetycznej różnorodności* na kanwie rozważań estetycznych Kanta zawartych w *Krytyce czystego rozumu* i *Krytyce praktycznego rozumu*).

Nie zabrakło omówienia najważniejszych amerykańskich kolekcji. W referacie dr Gabrielle Dominique Aruta przedstawiono fundację Albrechta Barnes'a (*The Barnes Foundation*), z siedzibą w Philadelphii, powołaną do życia w 1922 roku. Badaczka scharakteryzowała zarówno kolekcję, jak i jej misję edukacyjną. Kolekcja Fundacji Barnes'a obejmuje dzieła malarstwa impresjonistycznego, postimpresjonistycznego i wczesnego modernizmu⁴. Jako miejsce jej eksponowania wybrano arboretum w Merion w Pensylwanii. Dr Aruta zaakcentowała związki kolekcji z miejscem jej przechowywania i formą architektoniczną obiektu wystawienniczego, uwzględniając aspekty symboliczny i formalny.

Warsztaty zorganizowane w trakcie konferencji poświęcone były technikom nauczania historii sztuki, metodom pracy ze studentami, jak np. *Potęga sztuki w pokazywaniu wielokulturowych tożsamości* prezentacja dra Younga Imm Songa (Lesley University Cambridge) czy *Dźwięk, muzyka, architektura, możliwości i wyzwania w studio projektowym* dra Adama Cowleya (University of Plymouth, UK).

Organizacja konferencji była ogromnym wyzwaniem. Okazała się sukcesem dzięki udziałowi międzynarodowych gości prezentujących różnorodne kultury i często odmienną optykę w percepcji dzieł sztuki. Udział w konferencji pozwalał na możliwość nowego, szerszego spojrzenia na badania w dziedzinie historii sztuki i konstatację, że interdyscyplinarne ujęcie otwiera przed naukowcami wciąż nowe możliwości interpretacyjne.

dr Małgorzata Wyrzykowska

Historyk sztuki, pracownik Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego. Zainteresowania badawcze autorki koncentrują się wokół zagadnień rewitalizacji obiektów zabytkowych, obejmują też architekturę barokową Europy Środkowej i rolę mecenatu artystycznego.

⁴ Więcej informacji o charakterze, misji i kolekcji gromadzonej przez Fundację Barnes'a na stronie internetowej: www.barnesfoundation.org.